

Kronika

OB PONATISU RAZVOJA STILA IZIDORJA CANKARJA

Izidor Cankar: *Zgodovina likovne umetnosti v zahodni Evropi I, II, III*, Slovenska matica, ponatis 1992

Razumljivo je, da so naši umetnostni zgodovinarji dali prednost domačemu območju in je tako nastala vrsta strokovnih prikazov, študij, zaokroženih del vse do monografij. Razumljivo je tudi, da ob taki potrebi in usmeritvi ni nastal kak občepregleden, splošen (recimo evropski) umetnostnozgodovinski pregled izpod peresa domačega avtorja. V daljnem, predvojnem spominu nam je sicer Steletova knjiga, tedaj izredna po poznavanju in pomenu. Med redkimi dosegljivimi prevodi, ki pregledno obravnavajo evropsko umetnost, pa bi naleteli tudi na takega, ki ga je moč sprejeti vsaj s pridržki, če že ne z dvomom. Dejstvo pa ostaja, namreč da se potreba po tovrstni umetnostni zgodovini s kakovostnim besedilom in res kakovostnimi primeri slikovnega gradiva veča iz leta v leto, pa naj gre za študijske potrebe ali pa za občekulturne namene. V taki zadregi za pregledno umetnostno zgodovino – vsaj parcialno – je Slovenska matica s ponatisom Izidorja Cankarja vsaj delno pomagala, da strokovna vrzel v občji dosegljivosti ni tako občutna.

Izidor Cankar je *Zgodovino likovne umetnosti v zahodni Evropi* v dvajsetih in tridesetih letih napisal v snopičih. Ponatis prinaša troknjižje, v 1. knjigi *Razvoj stila* obravnava starokrščansko dobo in zgodni srednji vek, 2. knjiga vsebuje visoki in pozni srednji vek, od leta 1000 do leta 1400, v 3. delu pa govori o razvoju stila v dobi renesanse, od leta 1400 do leta 1564. Uvodoma kaže povedati, da se Izidor Cankar pri svojih razlagah ne omeji na strogo in zoženo stilne formaci-

je, dasi te ostajajo v ospredju. Drugo opozorilo velja Iz. Cankarjevemu pogledu na stilno teoretične opredelitve, kot jih je podal v prvem slovenskem teoretičnem delu, namreč v Uvodu v umevanje likovne umetnosti s sistematiko stila. Svoje poglede je dosledno uporabljal v omenjenem troknjižju. Z razvojem stila zgodovine likovne umetnosti v zahodni Evropi pa je postavil temeljne koordinate v spreminjajoči se umetnosti v času in prostoru, podal zgledne primere umetniških del in jih interpretiral z lucidnim strokovnim poznavanjem in z jasno, s smislom za bistvo in z odtinkom zastavljeno besedo, ubeseditev v stilizaciji je privlačna in polna. Izidor Cankar je tisti, ki je pri nas postavil umetnostno zgodovino na noge, imel za nujno, da poleg predavanj potrebujemo strokovna knjižna dela kot temelj za študijske namene in za občo kulturo. Vzporednica – predavanja, publikacije – je nesporna obogatitev nečesa, kar je šele nastajalo kot stroka na univerzi, pa kot dosegljiva občja dobrina estetike.

Da je sedanji ponatis v nespremenjeni obliki nastal ob dejstvu, da v zdajšnjem trenutku ne moremo vzeti v roke ne tujege kvalitetnega tovrstnega dela v slovenščini, ne domačega, ne preseneča, nasprotno, rešuje situacijo praznine. Nad tem bi se vseeno kazalo zamisliti. Nespremenjen natis *Zgodovine likovne umetnosti zahodne Evrope* ima zaledje v spoštovanju do ustvarjalnega dela Izidorja Cankarja, po drugi strani pa verjetno ni umetnostnega zgodovinarja, ki bi hotel kakor koli dopolniti, komentirati, izpolniti ali tudi korigirati njegovo delo. Ob vsem spoštovanju do Iz. Cankarja pa se pojavlja vprašanje, ali so lahko podrobna spoznanja v razvoju strokovnih dognanj nespremenjena, je globalno videnje avtorja (v glavnem) docela konstantno z dognanji sodobnih poznaval-

cev, ali so sploh potrebne dopolnitve, korekture, pa še druga vprašanja se ponujajo. Ne da bi kakor koli jemali pomen temu, kar je žlahtnega nastalo v dvajsetih in tridesetih letih, pa so tu imena, kot npr. Le Goff, Venturi, pozni Berenson, Panofski Gombrich in kar mnogi drugi. Tu bi v zadnjih desetletjih upoštevali mednarodna dognanja mediavelistike, veliki kongres o renesansi, potekal je v šestdesetih letih, potem je bila v Firenzah velika razstava, ki je z gradivom in dognanji prispevala vsaj za italijanski del nove podrobnosti, časovne opredelitve in dopolnjene postavitve. Nekaj sproti naštetih primerov govori zgolj o tem, da

je stroka močno napredovala – kot povsod. Globalni zaris in interpretacije pa pri Izidorju Cankarju le ostajajo, o čemer se bo prej ali slej stroka morala izjasniti do potankosti.

Kakor koli že, v sedanjem trenutku je ponatis Zgodovine likovne umetnosti zahodne Evrope več kot dobrodošlo dejanje. Sedanji bralec Izidorja Cankarja bo ob današnji razvajenosti potrpel s črnobelimi reprodukcijami, zlasti še, ko je živa beseda avtorja prepričljivo vodilo. Cena troknjižja je presenetljivo nizka in vsakomur dostopna.

Igor Gedrih

POLOŽAJ SLOVENSKE, HRVAŠKE IN SRBSKE MANJŠINE NA MADŽARSKEM

Maja 1992. leta je bila v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti predstavljena še ena publikacija o narodnih manjšinah.* Gre za Zbornik o položaju hrvaške, slovenske in srbske manjšine na Madžarskem.

Deloma so to zapiski s študijskega potovanja skupine akademikov iz bivše Jugoslavije na Madžarsko v maju 1989. leta deloma pa gre za samostojne znanstvene raziskave manjšinske problematike nasploh, posebej še položaja južnoslovenskih manjšin na Madžarskem. Ker so bili udeleženci projekta iz različnih znanstvenih disciplin – od zgodovine, prava, ekonomije, sociologije, filozofije, medicine do humanističnih in političnih ved – je naravno, da so raziskave v glavnem interdisciplinarne narave, kakor to zahteva zamotana problematika narodnih manjšin.

Avtorski prispevki so objavljeni v raznih jezikih ter z različnim pravopisom,

* Prva z naslovom »Pri slovenski manjšini v Avstriji in Italiji« je bila objavljena 1987. leta, druga – »Zbornik referatov in razprav na znanstvenem srečanju 30. in 31. marca 1989« pa 1990. leta.

v latinici in cirilici, pač v skladu z željami svojih avtorjev, članov akademij znanosti in umetnosti Črne gore, Makedonije, Slovenije, Srbije in Vojvodine. Povzetki vsebine v angleščini naj bi olajšali porabo knjige v mednarodni strokovni javnosti. Posnetki avtorskih tekstov v madžarščini pa izražajo željo, da bi se tudi na Madžarskem lažje seznanili z izsledki, ki jih prinaša Zbornik, obenem pa tako tudi izražajo priznanje Madžarski akademiji znanosti za sodelovanje. Ta je namreč, v okviru sporazuma o sodelovanju prevzela organizacijo bivanja študijske skupine na Madžarskem. Omogočila je številna srečanja s pripadniki manjšin in njihovimi organizacijami, enako z madžarskimi kulturnimi, znanstvenimi, izobraževalnimi, političnimi in državnimi ustanovami in organi ter pokrila stroške bivanja študijske skupine na Madžarskem.

Zbornik je izšel kljub veliki finančni stiski in izrednim razmeram. Skupni viri za tiskanje te vrste publikacij so se namreč zaprli s prenehanjem delovanja nekdanjega Sveta akademij znanosti in umetnosti Jugoslavije. Toda SAZU je prevzela celotno finančno breme in tako omogočila natis. To je vsekakor pomembna spodbuda za nadaljevanje raziskovanja problematike narodnih manjšin.